ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ ԱՐԱՐԱՏԵՆԻ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 29 ՄԱՅԻՍԻ 1859 — ԹԻՒ 598

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 29 ՄԱՅԻՍԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Թշնամութեան գործքերը առայժմ խիստ դանդաղ կը քալեն Իտալիոյ մէջ. ուր տակաւին գլխաւոր ճակատամարտութիւն մը չեղաւ բաց ի Մոնթեբելլոյի պատերազմէն, որուն մէջ գաղղիացի և սարտենիացի զօրքը յաղթական հանդիսացան։ Այս կռուոյն մէջ որ չորս ժամ տևեց, աւստրիացիք 15 հազար հոգիի չափ էին և գրեթէ 2 հազար մարդ կորուսին ու 200 հոգի գերի բռնուեցան։ Գաղղիացւոց կորուստը 5—600 հոգիի կը հասնի թէ՛ մեռեալ և թէ վիրաւոր. սակայն դժբաղդաբար սպաննեալներուն մէջ կը գտնուին Պէօրէ զօրապետը և Տուշէ հրամանատարը. նմանապէս վիրաւորելոց մէջ են Լէբար ու տը Պէլլֆոն գնդապետները և ուրիշ հրամանատարք։

Նաբոլէոն կայսրը Իտալիոյ բանակին հինգերորդ զօրաբաժնին հրամանատարութիւնը իւր հօրեղբօրորդւոյն Նաբոլէոն իշխանին յանձնեց, որ այս առթիւ յետագայ յայտարարութիւնը ուղղեց իւր հրամանին ներքև եղող զինուորաց։

"Կայսրը հաճեցաւ՝ ձեզի հրամայելու պատիւը յանձնել ինձ։ Ձեզմէ շատերը՝ իմ վաղեմի ընկերակիցներս են Ալմայի և Ինքէրմանի մէջ։ Ինչպէս Ղրիմի և Փրիկէի մէջ, նմանապէս ամեն տեղ արժանի պիտի ըլլաք ձեր փառաւոր համբաւոյն։ Խարեկրթութիւն, քաջասրտութիւն և հաստատամտութիւն, ահա ասոնք են զինուորական առաքինութիւնները, զորս վերստին պիտի ցուցնէք Եւրոպային. որ ուշադրութիւն կը դարձնէ՝ ի գործ դրուելու մեծամեծ դէպքերուն։ Իտալիան որ վաղեմի քաղաքակրթութիւնն և նոր վերածնութեան օրորոցը եղած է, իւր ազատութիւնը ձեզ շնորհապարտ պիտի ըլլայ. քանզի փութով և մշտնջենաւորապէս պիտի փրկէք զնա իւր իշխողներէն, որ Գաղղիոյ յաւիտենական թշնամիներն են։ Մեր պատմութիւնը մէջ, Իտալիոյ անունը խառնուած է մեր ամեն ճակատամարտութեանց և մեր ամեն յաղթութեանց յիշատակին հետ։

"Գիտալիոյ մոլորեալ՝ իրենց ազատիչներուն ցուցուցած ընդունելութիւնը բաւականապէս կը յայտնէ արդարութիւնը կռուոյն. զոր կայսրը կը պաշտպանէ ամենայն զօրութեամբ։

"Կեցցէ՛ ուրեմն կայսրը, կեցցէ՛ Գաղղիան, կեցցէ՛ Իտալիոյ անկախութիւնը"։

Ընդդիմոյ վեհափառ թագուհին յատուկ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով խստիւ կը պատուիրէ իւր հպատակացը որպէսզի կատարեալ չեզոքութիւն պահեն Իտալիոյ այժմեան պատերազմին մէջ։ Մերթ-ոչ ոչ Սոապ օրագրութիւնը կը թե՛ նաև, թէ Մեծին Բրիտանիոյ կառավարութիւնը շրջաբերական ծանուցագիր մը յուղարկեր է Գերմանիոյ տէրութեանց շատերուն, համոզելու համար զանոնք որ ջլլայ թէ Գաղղիոյ դէմ յարձակողական ընթացքի մը մէջ գտնուին։ Բանդի եթէ գերմանական դաշնակցութիւնը՝ Աւստրիոյ հետ միաբանելով, Նաբոլէոն կայսեր դէմ մարտնչելու ըլլայ, յայնժամ Ռուսիան ևս իւր այժմեան չեզոքութիւնը մէկ կողմ ձգելով. պիտի միաւորուի Գաղղիոյ հետ։

Եւրոպայի մեծ տէրութիւնները ամեն հնարաւոր ջանքը՝ ի գործ կը դնեն, որպէսզի կարող ըլլան Իտալիոյ մէջ ամփոփելու այժմեանպատերազմը. և հաստարակօրէն կը յուսացուի թէ անոնց այս ջանքը յաջողութեամբ պիտի պսակուի։

Ընդդիմոյ մէջ ազգային երեսփոխանաց ընտրութիւնը լմընցաւ. և այսօրուան օրս յայտնի է անժխտելի կերպիւ, թէ լրտ Տէրպիին նախագահութեամբ հաստատեալ պաշտօնէից ժողովը իւր կուսակիցները աւելցուցնոր բարլամէնթին մէջ։ Այսու ամենայնիւ զանազան պատճառաց համար՝ զոր երկար կը ըլլայ մանաւորել այստեղ, պաշտօնէից ժողովոյն կացութիւնը տակաւին հաստատուն չհամարուիր։ Ընդդիմոյ բարլամէնթը յունիսի 7ին ըստ նոր տումարի պիտի բացուէր։

Մեծին Բրիտանիոյ կառավարութիւնը կողմանէ Գատոկան գնդապետը Սարտենիոյ զօրաբանակին ուղեկից պիտի ըլլայ, Գլարըմոն գնդապետը Գաղղիոյ զօրաբանակին և միստր Միլտմէյ Աւստրիոյ զօրաբանակին ուղեկից պիտի ըլլայ, որպէսզի զինուորական գործողութիւնները ճշգիւ և փութով ծանուցանեն Լոնտոնի դահլիճին։

Ռուսաստանի մէջ զինուորական պատրաստութիւնները կը շարունակուին, և կը հաստատեն թէ 6 զօրագունդ, բաղկացեալ ընդ ամենայն 250 հազար հոգիէ, Աւստրիոյ սահմանակից եղած քաղաքները պիտի գումարուին։

Նաբոլիի թագաւորը, որուն մահը կանխահաս կերպիւ հրատարակած էին օրագրութիւնները՝ վերջապէս իւր մահկանացու ընթացքը կնքեց, և իւր որդին Բալապրիայի դուքսը յաջորդեց իրեն՝ Ֆրանչիսկոս Երկրորդ անուամբ։ Հանդարտութիւնը առայժմ կը տիրէ Նաբոլիի մէջ, թէպէտև յեղափոխութեան ոգին օրըստօրէ զօրանալու և յառաջ երթալու վրայ է։

Նաբոլիի ոստիկանութիւնը թէպէտև սաստիկ զգուշութիւն՝ ի գործ կը դնէ, սակայն չկրցաւ արգելուլ, որ հետևեալ յայտարարութիւնը ջակցնեն քաղաքին պատերուն վրայ։

"Կեցցէ՛ Իտալիան, կեցցէ՛ Գաղղիան։

"Իտալական անկախութեան խորհուրդը՝ և փափագը յետ այսորիկ ոչ երբեք մեռն է և ոչ յանցանք մը։ Պատերազմը 1848 ամին, իտալական 100 քաղաքաց դիւցազնական քաջութիւնը, յաղթուողներուն բողոքները, աքսորեալներուն աղաղակը և մարտիրոսաց արիւնը Եւրոպայի մէջ թնդացին։ Հատարակաց կարծիքը արթնցաւ և զօրացաւ բոլոր Իտալիոյ մէջ և ընդհանուր պարսաւանօք դատապարտեց աւստրիացի անգութ դահիճները։

"Օրինաւոր ձայն մը կը պակսեր Եւրոպայի

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԲԼՈՒՐ

Տարբոյն այն եղանակին մէջ, երբոր երկնից պարզութիւնը, զանազան պտուղները որոնք երկիրը կը ղեղուն, ծառերուն գունաթափ տերևներուն կոյսը և բոլոր քաղցր բայց միանգամայն վաղանցիկ աշնան գեղեցկութիւնները որոնք մարդուս միտքը բարի կամեցողութեան և մտադրութեան կը հրաւիրեն, այս միջոցիս թափառական կրպորտէի գեղեցկանիստ գիւղի մը մէջ, մինչև հեռաբբբրութիւնս յոգնութենէն յաղթուելով՝ հարկադրեցայ բոլորովին դալարի մամուռով ծածկուած ժայռի մը վրայ նստիլ. ուր տեղ տերևներուն անկման և ջուրերուն խոխջելու ձայնը և հեռաւոր քաղքին մէջի եղած շշնջիւնը կարծես թէ մտացս հանդարտութիւն մը տուին, և իմին բոլորտիքս եղած առարկաներէն բնականապէս գրգռուած, ինչ ատեն զանազան խորհրդակցութիւններու մէջ կը ծփայի՝ անոյշ քուն մը զիս յափշտակեց։

Յանկարծ ինքզինքս ընդարձակ և լայն դաշտի մը մէջ գտայ, անոր մէջ տեղը բարձրաբերձ լեռ մը կար, որուն բարձրութեանը վրայ գաղափար մը անգամ չէի կրնար ունենալ։ Այս լեռը մարդկային խուռն բազմութեամբ մը լեցուած էր, որոնց մեծագոյն մասը դեռ երիտասարդ ու դէմքերնուն վրայ ուրախութեան քաղցր ժպիտ մը կը փայլեր, ու կաճապարէին դէպ՝ ի վեր ելնել թէպէտ ճամբուն շատ տեղերը գահավէժ ու դառիվեր էին։ Կը դիտէի անոնք որ դեռ նոր սկսած էին լեռը ելնելու՝, անանկ կը կարծէին իբր թէ գագաթը հասնելուն բան մնացած չէր. բայց որչափ որ յառաջ կերթային այնքան նոր բլուրներ աչքերնուն կը ներկայանային, և բարձր լեռան մը պատուանդանը կը ըլլար, մինչև որ վերջապէս լեռը ամպերուն մէջ կորսուեցաւ։ Ինչ ատեն մտադրութեամբ և զարմացմամբ կը նայէի այս նորատաքնչ բաներուս վրայ, յանկարծ խրատատու բարեկամ մը քովս մօտեցաւ ու ըսաւ ինձի. "Բուկին առջևդ եղած լեռը Գիտութեան բլուրն է։ Անոր գագաթին վրայ Արդարութեան տաճարը կայ, որուն գլուխը ամպերէն վեր է և պայծառ լուսոյ քօղով մը անոր երեսը գոցած է։ Այսէ անոր հետևողներուն յառաջդիմութեանը. լռէ ու մտադիր եղիր"։ Տարբեր առարկաներու վրայ նայած ժամանակս, աչքս դարձուցի այն բազմութեան վրայ, որոնք դառիվեր լեռան վրայ կելլէին և տեսայ անոնց մէջ ուրախադէմ և քաջատես աչօք երիտասարդ մը, որու բոլոր շարժուածքներուն մէջ կենդանի և անկանոն բան մը կար։ Հանճար էր ասոր անունը, արագաթռիչ արծիւի մը պէս ցատկեց դէպ՝ ի լեռը, որուն ետևէն իր ընկերակիցները զարմացմամբ ու նախանձով կը նայէին, բայց ասոր յառաջադիմութիւնը անկանոն կերպով մըն էր և հազարաւոր յօժարութիւններով ընդմիջուած։ Երբոր հաճութիւնը կը սկսէր ձորին մէջ ճառուողել, կը միանար անոր հետևողներուն հետ։ Երբոր հպարտութիւնը նշան կը ներ դէպ՝ ի գագաթը երթալու, անվախ սրտով անոր կը մնացեր։ Ընկերակիցները սիրեր անկոխ և դառիվայր շաւիղները, և այնքան ուղիղ ճամբէն խոտորեցաւ, որ տակաւ ընկերակիցները շատ անգամ անկէ առաջ անցան։ Կը դիտէի որ մուգաները անոր կողմնակցութիւն կը ընէին, բայց ճշմարտութիւնը շատ անգամ կը խոժոռէր և երեսը մէկդի կը դարձնէր։ Ինչ ատեն այսպէս հանճարին այլանդակ փոփոխութիւններ ընելուն համար զօրութիւնը կը սակաւանար, ուրիշ բոլորովին տարբեր դէմքով մէկը տեսայ, Մտադրութիւն անուն։ Սիկա կամաց բայց շարունակ իր ճամբան կը քալէր, աչքերը տնկած էր լեռան գագաթին վրայ, համբերութեամբ անցին կը մղէր ամեն մէկ քարը որ ճամբուն արգելք կը ըլլային, մինչև որ շատերէն առաջ անցաւ և որոնք առջի բեռան ծաղր կը նկնին անոր յամրագնաց և քրտնաթոր ջանքին։ Սոսկալի նոյն Մտադրութեամբ բլուրը ելնողներ շատ հպարտագիտ էին. քանզի ճամբուն դժուարութիւններէն զատ, միշտ անթիւ ախորժակներ, կիրքեր և հաճութիւններ կը ջանային զանոնք ուղիղ ճամբէն խոտորցնելու. որոնց թախանձութեամբը երբոր մէկ անգամ մոքերնին դարձնէին, բոլորովին անկարող կը ըլլային այնուհետև անոնց դէմ դնելու. և թէպէտ շատ անգամ կը դառնային ուղիղ շաւիղը, բայց ճամբուն անհարթութիւնները աւելի դժուարին կը թուէին աչքերնուն, բլուրը աւելի դառիվեր և ձանձրալի կերևար. պտուղները

խորհրդոց մէջ և այս ձայնը Բիսմարքէն արձակեց, Ֆրանսայի պատերազմին միջոցաւ արժանի ըլլալով խօսիլ յանուն հարստահարեալ և շղթայակապ ազգին։ Այժմ իտալական խնդիրը բարձրացաւ ու եւրոպական խնդրոյ մը կարգը անցաւ։ Մինչև այս օրս մեր դատին չհաւատացողներ և անոր վրայ երկբայողներ գտնուեցան։ բայց յորմէ հետէ Գաղղիոյ և Իտալիոյ եռագոյն դրօշակները կը ծփան Բո գետոյն վրայ, երկբայութիւնը ալ ներելի չէ, վարանիլը վատութիւն և որևիցէ տարաձայնութիւնը ոճիր մըն է։

"Մինը միլիոն իտալացիները որ կը դողան Փրոնթոյի և Լիկպէի մէջ տեղ, հիմնաւոր կերպիւ հասկըցան թէ բնաւ ազատութի մը հնարաւոր չէ Իտալիոյ մէջ, որչափ ժամանակ որ Աւստրիան պիտի ծանրանայ Թերակղզոյն որևիցէ մէկ մասին վրայ։ Եւ այժմ որ ամեն երկիրներուն երիտասարդները կը վազեն դէպ 'ի Թիչինո գետը, զինու զօրութեամբ ձեռք բերելու համար հասարակաց հայրենեաց անկախութիւնը, Նաբուլցիները՝ որ թէպէտ անօրինակ բռնաւորութեամբ մը ճնշեալ են, անտարակոյս խուլ պիտի չմնան հայրենեաց ձայնին և պիտի փութան գործակից ըլլալ ազատութեան և անկախութեան մեծ գործոյն։ և այս իրաւունքը պահուած է քաջասիրտ և հաստատամիտ անձանց"։

Յ—ոյակ ըզրոյ Եւրոպիոյ պերութիւնց։

Ընվերսի Իւնիօն ֆոմէրիալ անուն լրագիրը հետեւեալ կերպիւ կընշանակէ Եւրոպիոյ տերութեանց իւրաքանչիւրոյն ցամաքի և ծովու զօրքը։

Գաղղիա։ Պատրաստ զօրք 672,000 հոգի, 168 թնդանօթաձիգ շարժական մարտկոց, 417 պատերազմական նաւ, որոցմէ 300ը առագաստաւոր և 117ը շոգեշարժ նաւ՝ 27,000 նաւաստիով։

Աւստրիա։ Պատրաստ զօրք 670,487 հոգի և 104 պատերազմական նաւ։

Բրուսիա։ Պատրաստ և պահեստի զօրք 525,000 հոգի ընդ ամենայն, 50 պատերազմական նաւ, և 3500 նաւաստի։

Ընգլիա։ Գաղթականաց երկիրները գանուող զօրքը մէկտեղ հաշուելով, 223000 զինուոր ունի և 600 պատերազմական նաւ. որոց 251 հատը շոգենաւ են։ Այս ամեն նաւերը 17,291 թընդանօթ կրկրեն և 69,500 նաւաստի ունին։

Ռուսիա։ Պատրաստ և պահեստի զօրք, մէկ միլիոն 67,600 հոգի. բաց յայսցանէ 226,000 անկանոն զօրք ունի։

Թուրքաստան։ Պատրաստ զօրք 178,000 հոգի. պահեստի զօրք 148,680, անկանոն զօրք 61,000. ուրիշ զանազան մասնաւոր զօրք (Եգիպտոսէն, Թունուզէն, և այլն) 110,000 հոգի։ Պատերազմական նաւ 70 հատ և 38,000 նաւաստի և թընդանօթաձիգ զօրք։

Սպանիա։ Պատրաստ զօրք խաղաղութեան ժամանակ, 75,000 հոգի. ազգային զօրք 500,000 հոգի։ Պատերազմական նաւ 410 հատ, և 15,000 նաւաստի։

Սարտենիա։ Պատրաստ զօրք 50,600, 40 պատերազմական նաւ և 2800 նաւաստի։

Նաբոլի։ Խաղաղութեան ժամանակ, 100,000 զօրք, որոցմէ 10 հազարը Ովիցցէռ են։ Այլև 60 նաւ և 5362 նաւաստի։

Մոտենայի դքսութիւն։ Ունի 3800 զինուոր։

Բարմայի դքսութիւն։ Ունի 2800 զինուոր։

Թրոսկանա։ Ընդ ամենայն 16,000 զօրք ունի։

Հռոմի տէրութիւն։ Հետևակ զօրաց թիւը 16,000 հոգի է և ձիաւոր զօրաց թիւը 1315։

Տանիմարգ։ Պատրաստ զօրք 60,000 հոգի և 126 պատերազմական նաւ ունի։

Շուէտ և Նորուէկիա։ Շուէտի զօրքը 144,000 հոգի են. իսկ Նորուէկիայինը՝ 24,000։ Ովվային զօրութիւնին 349 նաւ և 126 թնդանօթակիր նաւակ է։

Բորթուկալ։ Գաղթականաց երկիրները դրտնուող զօրքը մէկտեղ հաշուելով, 35,000 հոգի ունի և 44 պատերազմական նաւ։

Հոլանտա։ Պատրաստ զօրք 58,647 հոգի. 72 պատերազմական նաւ, 58 թնդանօթակիր նաւակ, և 7000 նաւաստի։

Պելճիգա։ Խաղաղութեան ժամանակ 31,400 հետևակ զօրք և 7322 ձիաւոր. իսկ պատերազմի ժամանակ 84,000 հետևակ ու 14,000 ձիաւոր։ Պատերազմական նաւ 2 հատ և երկու թնդանօթակիր նաւակ ունի։

Յունաստան։ Տասը հազար զօրք և 25 պատերազմական նաւ ունի։

Գերմանական վիճակներ։ Դաշնակից զօրք 250,000 հոգի ընդ ամենայն։

Գերմանական դաշնակցութիւն։ Պատրաստ զօրք, 525,000 հետևակ և 49500 ձիաւոր. որոց մէջն է Բրուսիոյ վերաբերեալ բաժինը։

Այս ցուցակին համեմատ, որուն ճշդութիւը իմանալը դժուար է, կերևի թէ Եւրոպիոյ տերութիւնները՝ քանի մը տարիէ հետէ, 4 միլիոնէն աւելի պատրաստ զօրք կը պահեն, ամենքը մէկ տեղ հաշուելով։

Լոնտոնէն յետապայ յօդուածը յուղարկած են մեզ, խնդրելով որ Արարատ-ոյ էջերուն մէջ հրատարակեմք զայն։

☞ ԿԱՆՈՆՔ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ

Դիւրիմաց գասն ամենեցուն։

Անգլիոյ մէջ, Միացեալ Նահանգները, Հարաւային Ամերիկոյ մէջ, և հին աշխարհին ամեն երկիրները, ընդհանուր ուշադրութիւնը մեծապէս զբաղեալ է նոր տեսակի մը վրայօք, զոր մօտերս հրատարակեց 'ի Լոնտոն, հռչակաւոր Թոմաս Հոլլօուէյ անուն բժշկապետութեան վարդապետը։

Այս գործը նախ և առաջ նշանաւոր է իւր ոճոյն գեղեցկութեամբը, երկրորդ հաստատուն ապացոյցներովը, զորս յառաջ կբերէ 'ի մասին ազդեցութեան դարմանողական յատկութեանց, զորս կը պարունակեն Հոլլօուէյի երկու դեղերը, որ են դեղահատերը և սպեղանին։ Յիշեալ գիտնական բժիշկը 'ի սկզբան քանի մը խօսքով կընկարագրէ մարդոյս գործարանաց կազմութիւնը և յետոյ կը բացատրէ իւր սպեղանւոյն ներգործութիւնը 'ի վերայ սպառիչ դրութեանը (սիստեմ ասպօրպան)։ և թէ ինչ պատճառաւ նոյն սպեղանին անսխալելի դեղն է զանազան վիրաց համար (խելքեր, բլէ, պլէսիւր), և այլն։ Իւր տեսակին վերջին գլխոյն մէջ, նշանաւոր պարզութեամբ բացատրած է զանազանները որոյմէ բազկացեալ են իւր դեղահատերը։ Վերջապէս ցնպիսի յայտնի մեկնութիւններ տուած է, որ այն մարդիկը անգամ որոնք ամենևին տեղեկութիւն չունին այս խնդրոյ վրայօք, չեն կրնար չտեսնել և չմտանել, և բանագատուած են ճանաչելու գներգործութիւնը դեղահատից 'ի վերայ արեան, որ հարկաւոր հիմն է ընդհանուր ֆակիերուն կենացը։ Այս դեղահատերը իրենց արտաքսիչ յատկութեանց միջոցաւը զոր կը պարունակեն, գործ կը վարեն հիւանդութեան սերմը, և արեան շրջաբերութեան գործունէութիւնը և բարեկարգութիւնը դարձեալ կը հաստատեն։

Այս ամենահաճելի աշխատասիրութիւնը, որուն վրայ գերդաստանաց ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք, մէկ ծայրէն միւս ծայրը ժամու մը մէջ կընայ կարդացուիլ, և ընթերցողը պիտի տեսնէ թէ միտոր Թոմաս Հոլլօուէյ դիւրին կերպիւ կը ցուցնէ զարտաճառը հիւանդութեանց։ կը բարամարտնէ անոնց հետևութիւնները և անոնց դէմ մաքառելու միջոցը կը որոշէ։ Եթէ հոգ չէ տարուեր անոնց տաճնչքը առնելու։ Հոլլօուէյ բժիշկը զատ ատենախօսութիւններ ըրաւ գիտնական բժիշկներուն ժողովոց մէջ, բացատրելով իւր կերպը և գործարքը 'ի մասին բժշկութեան հիւանդութեանց։ Անոր ատենախօսութիւնները այն աստիճան ազդեցութիւն ըրին ժողովականաց վրայ, որ քիչ ժամանակուան մէջ անտարակոյս սրմատական նորոգութիւն մը պիտի տեսնեմք բժշկականութեան արհեստին մէջ։

Ուստի թող իւրաքանչիւրք իւր ձեռքը ունենայ այս օգտակար գրքոյկին։ Վասնզի առողջութեան Հոլլօուէյն։ որ կը գտնուի ամեն գլխաւոր գրավաճառաց քով։

— Թէոտոսիայէն (Բէֆէ) մայիսի 10 ամսաթուով հետևեալ ազգային օգտակար տեղեկութիւններ կուտան մեզ։

"Բազաքիս հասարակութիւնը ակնակառոյց կրսպասէ գալոտեան վեհափայլ սրբազան Կաթողիկոսին, որ պիտի օրհնէ զհիմնարկութիւնը խալիպեան մեծաշէն ուսումնարանին։ որուն տպագրանը արդէն կարգադրեալ և պատրաստ է։ ուստի օրերս պիտի սկսուի տպագրութիւնն Մատեայ Աղանդոյն և ուրիշ օգտակար գիրքերու։

"Խալիպեան ուսումնարանին մէջ առայժմ 60 աշակերտ կրկրթուի։ Բաց յայսմանէ, Խրիմու միւս քաղաքաց մէջ ժողովրդական անուանեալ պրոցներ հաստատուելոյն խնամքը մեր բարեպութ առաջնորդ գերապատիւ Գաբրիել վարդապետին Այվազեան։ որ մեծ պահոց մէջ նոյն քաղաքները այցելութեան ելլելով, պարտուպատշաճ անօրէնութիւնները 'ի գործ դրաւ։

որոնք զոմացուցիչ և ախորժելի էին առաջուց։ հիմա բոլորովին փոխուած անհամ և կրծու ճաշակ մը կուտային։ անոնց հայեցուածքը կըտկարանար և անոնց ոտքերը ամեն մէկ քայլափոխի արգելքի մը կըհանդիպէր։

Շատ զարմացայ երբոր տեսայ մուղտները, որոնց պաշտօնը լեռը ելնողներուն սիրտ տալ և մխիթարել էր, ընդհակառակն հաճութեան երգեր կերգէին և կընկերանային անոնց հետ, որոնք կիրքերէ ու հրապոյրներէ մոլորուած էին։ Բայց սակայն ասոնց ընկերութիւնն ալ տևական չէր, բոլորովին երեսի վրայ կրձգէին զանոնք, ինչ ատեն բլուրին տեսքը անոնց աչքէն կանհետանար։ Բռնաւորները ան ատեն իրենց շղթաները կրկնապատկեցին հեք գերիներուն վրայ և տարին զանոնք առանց ընդդիմակալութեան Տը-գիտութեան սենեակները կամ թշուառութեան բնակարանները։ Այս անթիւ հրապուրիչներուն մէջ որոնք Ճշմարտութեան հետևողները Գիտութեան ճամբայէն զարտուղղընելու կաշխատէին, մէկը կար այնքան քիչ ահարկու դիմօք և այնքան տկար իր գործքերուն մէջ որ արժանի պիտի չհամարէի անգամ անոր երեսը նայելու, թէպէտ այնքան ժողովրդեան վրայ անզգալի օրինակաւ մը իրեն շղթաները բեռնաւորած չըլլար։ Անհոգութիւն էր ասոր անունը, ոչ միայն յայտնի կերպով մը թշնամութիւն մը չէր ըներ, այլ միանգամայն ջանք չէր ըներ անոնց ոտքերը շաղէն խոտորցընել, գոհ ըլլալով միայն անոնց յառաջադիմութիւնը ուշացընելու և այս պատճառաւ չէր սփիռեր որ բոլորովին շաղէն հեռանան, միայն յապաղելու կըհամոզէր զանոնք։ Անոր շշափելիքը թմբրաձուկին զօրութիւնը ունէր, որնոր կըտկարացընէր իր իշխանութեանը տակ եղողներուն ոյժը։ Իր հեք գերիները թէև երբեմն իրենց հայեցուածքը կըդարձընէին դէպ 'ի տաճարը և միշտ կը յուսային հոն հասնելու, բայց երկիրը իրենց ոտքերուն տակն կարծես թէ կըսահէր և ինքզինքին նորէն պատուանդանին վրայ կըգտնէին տակաւին չկասկածելով որ քայլ մը անգամ փոխած ըլլան։ Բաղդը զուարթութիւնը որ կերևար առջի բերան իրենց դիմացը վրայ, կամաց կամաց տժգոյն սևամազձութեան կըփոխուէր, որուն գոյնը երթալով աւելի կը նսեմանար անոնց դիմացը վրայ քանի որ առանկ աննշան ընթացքի մը մէջ կը յառաջանային։

Բոլոր Գիտութեան շաւղին զարտուղեալ հեք փախստականներուն մէջէն, Անհոգութեան հետևողներուն պէս նշանաւոր չկար։ Յօժարութիւն և Կրից գերիները կուզէին շատ անգամ, իրենց բռնաւորները թուլութեան կամ քնոյ մէջ գըտնուած ժամանակնին, ձեռքերնէն փախչիլ, բայց Անհոգութեան տէրութիւնը հաստատուն ու տևական էր, և քիչ անգամ իր հետևողները դէմ կընային դնել անոր մինչև որ դիմակալութիւնին բոլորովին պարապի ելաւ։

Այս բաները նկատելէս ետքը աչքս դարձուցի դէպ 'ի լեռան գագաթը, ուրտեղօդը միշտ մաքուր և ուրախարար էր, ճամբան դափնիներով և ուրիշ մշտադալար ծառերով հովանաւորուած։ և փայլունութիւնը, որ Գիտութեան դէմքէն կը ցայտէր, կերևար որ իրեն հետևողներուն չորս դին պայծառութիւն կըսփռէր։ Երջանիկ են անոնք, ըսի, որոնք կարողութիւն ունին լեռը ելնելու։ բայց երբոր անսովոր եռանդով մը այս զարմացումը կը յայտնէի, տեսայ իմ քովս կայնած պայծառագէմ հոգևոր կերպարանքով մէկը։—Աւելի երջանիկ են անոնք, ըսաւ անիկա, զորոնք Առաքինութիւնը Բաւականութեան բնակարանը կառաջնորդէ։

—Ի՞նչ, ըսի անոր, այս Առաքինութիւնը ուրեմն ձորին մէջ կըբնակի՞։—Զորին մէջ կը գտնուիմ, ըսաւ, և լեռը կը լուսաւորեմ։ Աշակը կը քաջալերեմ՝ իրեն տաժանելի աշխատութեան ժամանակը, և իմաստունին ալ քաջալերութիւն կուտամ իրեն մատանջութեան ատենը։ Արդեկան մէջ կը խառնուիմ, և երջանիկ կընեմ անապատականը իրեն խղճին մէջ։ Ամեն սրտերուն մէջ տաճար մը ունիմ որոնք իմ իշխանութիւնս կը ճանչնան և ան որ իս կը փնտռէ՝ անոր քովն եմ միշտ։ Գիտութիւնը կընայ քեզ բարձր աստիճանի հասցընել. բայց ես միայն կընամ քեզ երջանկութեան առաջնորդել։ Երբոր Առաքինութիւնը այս օրինակ կըխօսէր՝ ձեռքերս դէպ 'ի անոր երկնցուցի անանկ սաստկութեամբ մը որ քունէս արթնցայ։ Ցուրտ ցօղը չորս դիս եկած և գիշերուան մթութիւնը երկրիս վրայ տարածուած էր, դէպ 'ի տուն ճամբարեցի և գիշերը լռութեան ու մտածութեան յանձնեցի զիս։

Թարգմանեաց յանգղարէնէ

Վ. Մելգոն Յ. Ոսկանեան։

"Ապրիլի 26ին մեծահանդէս շքով կատարուեցաւ օծումը և օրհնութիւնը եկեղեցւոյն սրբոց Յովակիմայ և Աննայի որ Թէոտոսիայի մօտ է և որ մինչև անցեալ տարւոյն ապրիլի վերջը աւերակ էր բոլորովին, Թէպէտև ուխտաւորք ամեն ազգէ և ամեն տեղէ անդադար կերթային։ Այս գեղեցկաշէն եկեղեցւոյն նորոգութեան կամ թէ վերստին կառուցման ծախքը Խրիմու վիճակին բարեպաշտ ժողովրդականները հանգանակեցին, յորդորանօք իրենց հոգևոր հովուին"։

ՇՆՈՐՀԱՎԵՐ ԳԱԼՈՒՍՏ

ԿՈՍՏԱՆԴԻԱՆՈՍ ՄԵԾ–ԴՔՍԻՆ ՌՈՒՍԱՑ

Ի ՊՄԻՐՆԻԱ

Ռուսիոյ օգոստափառ կայսեր եղբայր և Ռուսաց տէրութեան մեծ ծովապետ բարձրապատիւ Կոստանդիանոս Մեծ–Դուքսը, ընկերութեամբ իւր լծակցին Մեծ–Դքսուհւոյն, անցեալ ուրբաթ օրը կէսօրէն ետև հասաւ մեր Նաւահանգիստը Կրոնշլոյի անուն շոգեշարժ ֆռէկաթով, որուն յառաջընթաց և առաջնորդ եղած էր ճակատամարտ պտուտակաւոր եռայարկ նաւը, Ռէթվիզան անուն, որ 84 թնդանօթ կրկրէ։ Սովորական ողջունի թնդանօթները արձակուելէ ետև, քաղաքիս կուսակալ վսեմափայլ Ռեամիլ փաշան, Հայոց հոգևոր առաջնորդը՝ ընկերութեամբ ազգային հոգաբարձուաց, Յունաց առաջնորդը և Երուսաղէմայ Յունաց պատրիարքը որ Իզմիր կգտնուէր, ընկերութեամբ իւր ազգային հոգաբարձուաց և Հրէից Ռաբբին՝ նմանապէս իւր ազգային հոգաբարձուաց ընկերութեամբը, փութացան նոյն օրը զատ զատ շքեղնաւը երթալու, Նորին կայսերական Բարձրութեան գալուստը շնորհաւորելու համար։ Բարձրապատիւ Մեծ–Դուքսը հաճեցաւ հետևեալ օրը առաւօտուն քաղաքիս բոլոր հիւպատոսաց այցելութիւնները ընդունելու, և կէսօրէն ետև ընկերութեամբ Մեծ–Դքսուհւոյն՝ Յունաց Ալիա Ֆոթինի և Ալի Էորեի եկեղեցիները այցելութեան գնաց։ ուր բազում յարգանօք և մեծ ջերմեռանդութեամբ ընդունուեցաւ։ Խուռն բազմութիւն արանց և կանանց յիշեալ եկեղեցիները կլցուցանէին, և մէկ մասը Մեծ–Դքսին անցնելու փողոցները կայնած էին, որպէս զի կարող ըլլան տեսնելու Նորին Բարձրութիւնը և իւր օգոստափայլ լծակիցը։

Նոյն օրը, այսինքն շաբաթ օրը երեկոյին, Նորին Բարձրութիւնը Կրոնշլոյի շոգեշարժ ֆռէկաթով, և ուղեկցութեամբ Ռէթվիզան և Բոլշան պատերազմական շոգենաւուց, մեկնեցաւ Կոստանդնուպոլիս երթալու։

—Կոստանդիանոս Մեծ–Դուքսը 32 տարեկան է։ Իւր բարձրապատիւ լծակից Մեծ–Դքսուհի Ալէքսանտրա Յոզէֆովնա, որ ծնեալ է 1830 յուլիսի 8ին, Սաքս Ալթենպուրկ տիրող դքսին աղջիկն է։ Օգոստափայլ լծակիցները, որ յամին 1848 օգոստոսի 30ին պսակուած են, չորս զաւակ ունին, որոց անուններն են Նիկողայոս, Օլգա, Վերա և Կոստանդիանոս։

—Երուսաղէմի Յունաց պատրիարք դերապատիւ Կիրիլլոս արքեպիսկոպոսը, որ օգոստափառ Սուլթանին հրամանաց համեմատ Կոստանդնուպոլսէն Երուսաղէմ գացած էր բարձրապատիւ Կոստանդիանոս Մեծ–Դուքսը ընդունելու համար, անցեալ շաբաթու հասաւ Իզմիր։ Բոլշան կոչուած Ռուսաց շոգեշարժ ֆռէկաթով, որ 44 թնդանօթ կրկրէ։ Նորին Բարձրութիւնը յիշեալ պատրիարքին հրամանաց ներքև դրեր էր այս ֆռէկաթը որ Յոպպէէն բերէ զինքը մինչև Իզմիր։ ուստի շաբաթ առաւօտուն օսմանեան շոգենաւով մեկնեցաւ Կ. Պոլիս վերադառնալու։

—Կոստանդիանոս Մեծ–Դուքսը Ազթինայէն մեկնելու ժամանակը 4000 քարտվանց շնորհեր է նոյն մայրաքաղաքին աղքատաց բաժնուելու համար։ Այլև 200 ոսկի նուիրեր է Ամալիոնի եկեղեցւոյն, և 4000 թղթէ բուպլի արքունի պալատան ծառայից։ Սոնցմէ զատ են սովորական ընծաները զոր Մեծ–Դուքսը և իւր լծակից Մեծ–Դքսուհին մատուցեր են արքունեաց տիկնացը և քանի մը պաշտօնատարաց։

—Իզմիրի Ամլիա անուն յունարէն լրագրոյն մայիսի 22 թուոյն մէջ կկարդամք։

"Բարձրապատիւ Կոստանդիանոս Մեծ–Դուքսը տասը օր Երուսաղէմ մնալով և ամեն կերպիւ իւր մեծ բարեպաշտութիւնը և միանգամայն իւր գիտնական հմտութիւնները յայտնելով, ամսոյս 11ին մեկնեցաւ Յոպպէէն։

"Նորին Բարձրութեան Երուսաղէմ բնակած ժամանակուան զանազան պարագաները մասնաւոր կերպիւ շնչանակուեցան Յոպպէի մեր թղթակցէն։ Յիշեալ քաղաքին նաւահանգիստը Ռուսաց 6 պատերազմական նաւեր հասեր են իրարու ետև, այսինքն 1 շոգենաւ երկու կայմով, 3 ֆռէկաթ և 2 փոքրագոյն շոգենաւեր։

"Բարձրապատիւ Կոստանդիանոս Մեծ–Դուքսը ընդունելով այցելութիւնը ամենապատիւ Կիրիլլոս պատրիարքին, նու իրեց անոր ադամանդեայ մեծագին խաչը, այլև անոր երկու փոխանորդացը ականակուռ պզտիկ պատկերներ։ Կաղէստինի կուսակալը ընկալաւ Նորին կայսերական Բարձրութենէն զմեծ ժապաւէնը (պարանոցէն կախելու) սրբոյն Թանիզաւու կարգին։ Առաջին հացկերութիւն, Նորին Բարձրութիւնը հրաւիրեց Երուսաղէմի գերապատիւ պատրիարքը՝ իւր երկու փոխանորդներովը, Հայոց պատրիարքը և Յունաց պատրիարքարանին բժիշկը քիր Մանցարաքին։ Երկրորդ հացկերութիւն, որ պատրաստուեցաւ Ռուսաց հիւպատոսարանը, հրաւիրուեցան Երուսաղէմի փաշան, Լատինաց ազգի պատրիարքը և Եւրոպայի զանազան տէրութեանց հիւպատոսները։

"Երուսաղէմի ամենապատիւ պատրիարքը (Յունաց) և իւր հետը եղող ամեն եկեղեցականները, հոգւով և մարմնով շատ օրերէ ի վեր աշխատելով հոգ տարին ի գործ դնելու ամեն բաղձանքը և ամեն կարօտութիւնները Նորին կայսերական Բարձրութեան և անոր ուղեկից պաշտօնատարացը։ և այս պարտաւորութիւնը կատարեցին թէ ինքնայօժար կամօք և թէ վեհափառ Սուլթանին հրամանները ճշդիւ ի գործ դնելու համար։ Եւ բարեբաղդութեամբ յաջողեցան քանի մը անգամ ընդունելու զհաւաստիքը մեծ գոհունակութեան Նորին կայսերական Բարձրութեան և իւր շնորհափայլ լծակցին, որ՝ երևելի հանդիսացեալէ ոչ միայն իւր բարեպաշտութիւնը այլև և իւր գեղեցկութիւնը և ազնուութիւնը։

"Խիստ արագութեամբ և մեծ փութով կարգադրուեցան ամեն հարկաւոր ընակութիւնները ի պէտս բարձրապատիւ այցելուաց և անոնց պաշտօնատարացը։ Սոնցմէ ի զատ օրթոտոքս վանքը անգամ մը 600 հոգի չափ և դարձեալ իբր 1200 Ռուս այցելու պիտի հիւրընկալէր, սրոնք Յոպպէ եղած նաւերէն ելլելով եկան։

"Մեծ–Դքսին բարեպաշտ կամեցողութեանը համեմատ, ամենասուրբ գերեզմանին տաճարին մէջ պատրիարքը հանդիսաւոր պատարագ մատոյց վասն հանգուտեան հոգւոյ փառաւոր յիշատակաց արժանի Նիկողայոս կայսեր։

"Կայսերազն Կոստանդիանոս Մեծ–Դքսին գալստեան հետևեալ օրը, ամենապատիւ Պատրիարքը յանձնեց Նորին Բարձրութեանը զսիրալիր ինքնագիր նամակը Սուլթանին՝ զոր կարդալով մեծապէս ուրախացաւ Նորին Վեհափառութեան վեհանձնական հիւրասիրութեանը վրայ։

"Բարձրապատիւ Մեծ–Դուքսը և Մեծ–Դքսուհին մտերիմ շնորհակալութեամբ ընկալան Պատրիարքին ձեռքէն զանազան սրբազան և ուրիշ յիշատակներ սրբոյ քաղաքին։ և Նոցին Բարձրութեանց անունները գրուեցան ամենասուրբ գերեզմանին արձանագրութեանը մէջ իբրև խիստ երևելի ուխտաւորք։ Եւ յայնմհետէ Մեծ–Դուքսը պատիւ սեպեց իրեն ինքըզինքը ուխտաւոր (հաճի) անուանել։

"Երուսաղէմի պատրիարքարանը (Յունաց), խնամքով ամենապատիւ Պատրիարքին, տուժար մը կայ, որուն մէջ սուրբ քաղաքը այցելութեան եկող երևելի օտարականները իրենց անունները կընշանակեն։ Այս այցելուներէն ամենէն երևելին Կոստանդիանոս Մեծ–Դուքսը՝ Թուրքերէնը և արպերէնը շատ աղէկ գիտնալով, բարեհաճեցաւ իւր անունը գրել յիշեալ տուժարին մէջ և ուրիշ տեղ, հետևեալ կերպիւ, ՀԱՃԻ ԿՈՍՏԱՆԴԻ, ԱՄԻՐ ՈՒԼ ՊԱՀՐ"։

Եգիպտոսի Աղեքսանդրիայէն կըգրեն։

"Մեծին Բրիտանիոյ վեհափառ Թագուհին հաճեցաւ ինքնագիր նամակ մը գրել բարձրապատիւ Սայիտ փաշային, որուն իւր մտերիմ շնորհակալութիւնը կը յայտնէ վասն վեհանձնական ընդունելութեան և յարգանաց, որ եղաւ իւր որդւոյն Ալիֆէտ իշխանին, որչափ ժամանակ որ Եգիպտոս մնաց։ Բարձրապատիւ արքայազուն Ալիֆէտ իշխանն ևս իւր կողմանէ շնորհակալութեան յատուկ նամակներ գրեց Աղեքսանդրիոյ կառավարիչ Խուրշիտ փաշային և երկաթուղւոյն նախորդ տեսուչ Նուպար Պէյին, իւրաքանչիւրոյն զատ պարգևներ յուղարկելով։

"Թոսկանայի Մեծ–Դքսին իւր երկիրէն մեկնիլը և Իտալիոյ այս մասին մէջ առժամանակեայ կառավարութիւն մը հաստատուիլը ընդ պաշտպանութեամբ Սարտենիոյ Թագաւորին, մեծ ազդեցութիւն և տարապայման ուրախութիւն պատճառեցին Եգիպտոսի մէջ բնակող իտալացի գաղթականաց։ Այս յեղափոխութիւնը լուրը հասնելուն պէս, քանի մը հարիւր հոգի յիշեալ գաղթականներէն, եռագոյն դրօշակը իրենց առջևէն տանելով, ներկայացան Թոսկանայի ընդհանուր հիւպատոսարանին առջև, որուն դրան վրայէն Մեծ–Դքսին նշանակները վարձելով, նմանապէս անոր կենդանագիրը դիւանատունէն դուրս հանելով, երկուքն ալ կոտոր կոտոր ըրին և այրեցին հրապարակին մէջ։ Յետ այնորիկ եռագոյն դրօշակը բարձրացուցին նոյն հիւպատոսարանին սեան վրայ, ողջունելով զայն ջերմեռանդ աղաղակներով։

"Այս ազգասիրութեան անկարդ ընթացքէն ետև, զոր շատերը դատապարտեցին, յիշեալ իտալացիները Գաղղիոյ և Սարտենիոյ հիւպատոսարանաց առջև գացին և միևնոյն ջերմեռանդ աղաղակներով իրենց խնդակցութիւնը յայտնեցին։ Գաղղիոյ հիւպատոսարանը մօսիւ Սապաթիէն ներկայ չըլլալով, անոր տեղը մօսիւ տը Լէսէփ՝ պարագայիս յարմար քանի մը խօսք ըրուցեց այս հայրենասէր իտալացւոց, յորդորելով զանոնք ազգու խօսքերովը որ չափաւորութիւնը ձեռքէ չձգեն։ Իտալացի գաղթականներէն երեք հարիւր հոգի կամաւոր զինուորագրուելով, մեկնեցան Սարտենիա երթալու"։

Բրուսիոյ փոխանորդ իշխանը մայիսի 3ին դադրեցուց ազգային խորհրդանոցին նիստերը, Այս բարեպատեհ առթիւ, Նորին արքայազուն բարձրութիւնը խիստ որոշ կերպիւ խօսեցաւ արտաքին գործոց վրայօք։ "Թէպէտև, ըսաւ յիշեալ իշխանը, իմ կառավարութիւնս ամեն ջանք ի գործ դրաւ պատերազմը արգիլելու համար, բայց և այնպէս հնար չեղաւ և թշնամութեան գործքերը արդէն սկսան Իտալիոյ մէջ։ Պարագայից ծանրութիւնը կըպահանջէ որ մեր ցամաքի զօրաբանակը և ծովային զօրութիւնս պատրաստ պահեմք որպէս թէ պատերազմի մէջ կըգտնուիմք։ Մեր զօրաց ոգին այնպէս է, որ կրնամք կատարեալ վստահութեամբ ապագային դէպքերը նկատել։ Բրուսիան որոշած է հաստատուն պահել եւրոպական իրաւունքը և Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը։ քանզի իւր պարտքը և իւր իրաւունքն է անվնաս պահել և պաշտպանել Գերմանիոյ ազգային օգուտները։ և երբէք թող պիտի չտայ այս բարեաց պահպանութեան պաշտօնը։ Ուստի Բրուսիան կը յուսայ թէ (Գերմանիոյ) կառավարութիւնները հաստատուն կերպիւ պիտի օգնեն իրեն՝ իր այս աշխատութեանը մէջ և վստահութեամբ գործակից պիտի ըլլան իւր փափագին ի պաշտպանել զհասարակաց հայրենիքը"։

Բրուսիոյ իշխանաւորաց խորհրդարանին վերջին վիճաբանութեանց մէջ, ատենախօսաց մեծագոյն մասը պաշտպանեցին այն առաջարկութիւնը որ կըպահանջէ որպէսզի Բրուսիոյ կառավարութիւնը աւելի սերտ դաշնակցութիւն մը հաստատէ Աւստրիոյ հետ։ Այսու ամենայնիւ կերևի թէ վերջապէս համաձայնեցան, ինչպէս նաև ազգային երեսփոխանաց ժողովոյն մէջ թէ եթէ այժմեան պարագայից մէջ Բրուսիան պաշտօն մը ունի կատարելու, տակաւին միջամուխ ըլլալու ժամանակը հասած չէ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ , 25 ՄԱՅԻՍԻ

Օսմանեան կառավարութիւնը՝ ժամանակիս ծանր պարագայից պահանջմանցը համեմատ , ըստ օրինակի Եւրոպայի մեծ տերութեանց՝ զինուորական հարկաւոր պատրաստութիւնները կշռաբունակէ 'ի գործ դնելու ։

—Հելլենական շոգենաւուց ընկերութիւնը շարունակ երթևեկութիւն պիտի ընէ այն ամեն նաւահանգիստները . ուր կը հանդիպէին Աստրիոյ Լոյդի ընկերութեան շոգեւաւերը՝, որոնք այժմ քաշուած են 'ի պատճառս պատերազմին ։

—Աւոյգութեան բարձրագոյն ժողովը՝ տեսնելով Եգիպտոսի քաջառողջ վիճակը , արժան համարեցաւ ջնջելու հնգօրեայ զգուշութիւնը , զոր Եգիպտոսէն եկած ամեն լաճառքները կընէին ։

—Ռուսաց շոգեշարժ նաւարկութեան և առևտրական ընկերութեան ընդհանուր տեսուչ մօսիւ տը Նովէսէլբի աղնուականը անցեալ շաբթու հասաւ 'ի մայրաքաղաքս ։

—Կոստանդնուպօլսոյ Էրէլի Հիրէլ անուն անգլիարէն լրագրոյն յունիսի մէկ թուոյն մէջ (ըստ նոր տուժարի) կրկարդամք ։

"Ինչեաւ երեկային Հայոց ազգին մէկ մասը մեծ հացկերոյթ մը ըրաւ Օրէլ Պէյլանս կոչուած պանդոկը 'ի պատիւ Մելիգոֆ զօրապետին, որ Ռուսիոյ տերութեան պաշտօնատար մըն է և մօտերս եկաւ 'ի մայրաքաղաքս , ուղեկից ըլլալու համար նորընտիր Հայոց Հայրապետին մինչև Էջմիածին , որ Հայոց քահանայապետութեան գերագոյն աթոռն է Արարատին մօտ ։ Կիրակի օրը , Կոստանդնուպօլիս գտնուող Ռուսիացի Հայ գլխաւոր վաճառականներն ևս կոչունք մը ըրին նոյն իսկ կաթողիկոսին 'ի Պէշիքթաշ"։

—Մայրաքաղաքիս մէջ , 1860 յունվարէն սկըսեալ՝ շաբաթական նոր լրագիր մը պիտի հրատարակուի Հայկ անուն , եթէ մինչև տարուս վերջը գոնէ 1000 բաժանորդ գտնուին . . . . ։ Յիշեալ լրագիրը ազգային , կրօնական , քաղաքական և ուսումնական նիւթոց վրայօք պիտի խօսի և տարեկան արժէքը 150 ղ՚ շ՚ որոշուած է։

—Միլագիւզի մէջ Հրէիսիեան վարժարան անուամբ , աղջկանց դպրոց մը կարգադրելու և հաստատելու ջանք կըլլայ . ուր բաց 'ի հայերենէ և ասղնեգործութենէ , գաղղիերէնի դասատուութիւն ևս պիտի ըլլայ ։ Յիշեալ դպրոցին սահմանադրութիւնները և ներքին կարգադրութիւնները տրդէն հրատարակուեցան որոնք խիստ ընդարձակ են ։ Այսպիսի ուսումնասիրական առաջարկութիւն մը գովելի է և քաջալերութեան կարօտ . վանդի անոր յաջողութեան դժուարութիւնները չկրնար ուրացուիլ։

ՋԱՆԱՔԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա , 29 Մայիսի ։

Յոսպէէն Իզմիրի Յունաց լրագրոյն գրուածին նայելով , Բարձրապատիւ Կոստանդիանոս Մեծ–Դուքսը յիշեալ քաղաքէն Երուսաղէմ գացած ժամանակը ընկերացեալ էր 500 Ռուս ծովային զինուորներէ և իր հետ եղող պաշտօնատարաց թիւը 50 հոգիի կըհասնի եղեր ։

—Կըլսեմք թէ Նորին կայսերական Բարձրութիւնը ընկերութեամբ իւր լծակցին Մեծ–Դքսուհւոյն , բարեհաճեր է այցելութեան երթալու Երուսաղէմի սուրբ Յակոբայ տաճարը և վանքը . ուր մեծ պատուով և յարգանօք ընդունուեր է ամենապատիւ սրբազան Յովհաննէս պատրիարքէ մերմէ . որ ականատուռ խաչ մը՝ մէջը սրբոց մասունքով , նուիրեր է Նորին կայսերական Բարձրութեանը ։ Այս սուրբ յիշատակը մեծ բարեպաշտութեամբ և շնորհակալութիւն ընդունուեր է օգոստափայլ այցելուներէն ։ Բանվի բարձրապատիւ Մեծ–Դուքսը՝ յիշեալ նուէրին վրայօք ունեցած իւր գոհունակութիւնը՝ բերնովը յայտներ է մեր հոգևոր առաջնորդին Իզմիրի , երբոր բարձրապատիւ Մեծ–Դքսին դալուստը շնորհաւորելու գնաց ։

—Բորֆուի նաւահանգիստը առայժմ 11 շոգենաւ ապաստանեալ կըմնան , որ Աստրիոյ Լոյդի ընկերութեանը կըվերաբերին ։ Յիշեալ կղզւոյն բերդը մօտերս 3000 անգղիացի օգնական զորք հասան Լոյդոնէն ։

—Լոյդի ընկերութեան Ռաբրալա շոգենաւը գաղղիացի նաւատորմէն բռնուեցաւ , այնինչ Բորֆուի նաւահանգիստը կերթար ապաստանելու ։ Յիշեալ շոգենաւէն 'ի զատ , 5–6 աւստրիացի վաճառականի նաւերմոտ օրերս բռնուեցան Գաղղիոյ նաւատորմէն ։ Այս նաւերը , որոնցմէ մէկ քանին ցորեն , մէկը հանքածուխ և մէկը զանազան վաճառք բեռնաւորուած են , Դուլցն յուզարկուեցան գաղղիացի Գլաֆլօ ծովապետին հրամանաւը . որ անցեալ շաբթու հասաւ Իզմիր . Լոմոնէ անուն շոգեշարժ ֆռէկաթով ։

—Կըհաստատեն թէ , առայժմ Գաղղիոյ նաւատորմիղը՝ որ Վենետիկոյ ծովածոցը կըդտնուի , սաստիկ պաշարումէ 'ի զատ ուրիշ բան մը պիտի չընէ ։ Իսկ քաղաքին ամրութեանց դէմ յարձակումը և թշնամութեան գործքերը ետքէն 'ի գործ պիտի դրուին , ըստ պահանջմանց ցամաքի զինուորական գործողութեանց ։

—Աստրիոյ կառավարութիւնը 75 միլիոն ֆիորինի նոր փոխառութիւն մը բացաւ 'ի հաշիւ Լոմբարտեան–Վենետիկի թագաւորութեան ։ Այս փոխառութիւնը տարին հարիւրին 5 տոկոս պիտի վճարէ ։ Բաց յայսմանէ ուղղակի և անուղղակի կերպիւ առնուած ամեն տուրքերը աւելցան , մաքսի իրաւունքէն և ծխախոտի մենաշնորհութեան տուրքէն 'ի զատ ։

Վենետիկ Կոլէրը կըսէ թէ այս առաջին անգամն է որ այսպիսի կարգադրութիւններ 'ի գործ դրուեցան Աստրիոյ երկրին մէջ։

—Առևտրական դժբաղդութիւնները երթալով կըշատնան Աստրիոյ մէջ։ Վենետիկէն հասած վերջին լուրերը կրծանուցանեն թէ յառաջագոյն պատահած սնանկութիւններէն 'ի զատ , մօտ օրերս 25 նոր սնանկութիւններ տեղի ունեցեր են ։ Թրեստի մէջ ևս մեծ ու պզտիկ սնանկութիւններ պակաս չեն միշտ ։

—Կոստանդնուպօլսոյ Անգղիոյ նախորդ դեսպան լորտ Ութրէթֆորտ տը Ռէտգլիֆ , որ իւր աղնուական ընտանեօքը Հռոմ կըբնակի անցեալ ձմեռէ 'ի վեր , մօտերս իւր դուստրը մեծարգոյ միսս Ֆրանթէրինան ամուսնացուցեր է յիշեալ մայրաքաղաքին Անգղիոյ դեսպան միստր Օտո Ռասէլին հետ՝ որ հանգուցեալ Վուլլիամ Ռասէլին որդին է և եղբօրորդի լորտ Ռասէլին։

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐՔ

Փարիզի Մոնիթէօր օրագիրը՝ իւր թուոյն մէջ որ 'ի 5 յունիսի ըստ նոր տուժարի , կրծանուցանէ թէ դաշնակից զօրքը մեծ յաղթութիւն մը ըներ են Աստրիացւոց վրայ ։ Պատերազմը Մոնիէ–Մաճէնթա ըսուած տեղը եղեր է . ուր Աստրիացիները 15000 հոգի կորսնցուցեր են , թէ՛ մեռեալ և թէ՛ վիրաւոր ։ Բաց յայսմանէ 5000 աւստրիացի զինուոր գերի բռնուեր են ։

Մաճէնթա ըսուածը գիւղաքաղաք մըն է Լոմբարտիայի մէջ թիչինօ գետէն անդին՝ Ռուֆալորայի մօտ և Նովարայէն Միլան երթալու ճանապարհին վրայ ։ Ուստի կերևի թէ Աստրիացւոց զօրաբանակը՝ Մոնթէպելլոյի և Բալեսթրոյի երևելի ձախորդութիւններէ ետև , Թիչինոյի ետև քաշուեր էին . որոց վրայ դաշնակից զօրքը յարձակելով հալածական ըներ են ։

Կըհաստատեն թէ դաշնակից զօրքը Միղանէն քանի մը ժամ հեռու քանակեալ են ։

—Բարձրագոյն Դուռը մայիսի 25ին կէսօրէն ետև պաշտօնական կերպիւ ընկալաւ զհաստատութիւնը վերոյիշեալ յաղթութեան ։

—Նաբոլէոն իշխանը մայիսի 11–23ին հասաւ 'ի Լիվոռնօ , ուր շնորհութեան աղաղակներով ընդունուեցաւ , և նոյն երեկոյին ճրագալարութիւն եղաւ ։ Թոսկանայի զօրաց վերին հրամանատարութիւնը յիշեալ իշխանին յանձնուեցաւ։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա , 29 Մայիսի ։

Առևտրական գործքերը թէպէտև այնչափ յաջող վիճակի մէջ չեն , այսու ամենայնիւ այս շաբթու 34 հազար կենդինար Անգղիոյ տեսակ վաճառուեցաւ 70–77½ ղ՚ շ՚ ։ Այլև 600 հակ տորոն դնոյ առին 200–245ի կենդինարը , ըստ տեսակին . բաց յայսմանէ 300 հակ անցեալ տարուանէ մնացած Պախրի տորոն ծախուեցաւ ։ որոց գինը 250էն աւելի է , կըսեն ։

Իզմիրի շրջակայ գիւղաքաղաքներէն բաւական նոր բուրդ եկաւ . բայց տակաւին վաճառումը չեղաւ ։ Իմակուհիմա քաղաքիս մէջ նոր և հին 21 կողով աֆիոն կըգտնուի . և միայն 2 կողով նոր աֆիոն վաճառեցաւ . որուն գինը ծածուկ կըպահեն ։ Ֆիլիքին այսօրուան արժէքը՝ 64 ղ՚ շ՚ է չէքին ։ Խահվէն կուզուի և ըստ տեսակին 860–960 ղ՚ շ՚ի հարիւր օխան գիւրավաճառ է ։ Գաղղիոյ շաքարին կենդինարը 280–285 ղ՚ շ՚ է , իսկ Ամերիկայինը՝ 290–295 ղ՚ շ՚։

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ԴԵՂ ՄԸ

Սպեղանի Թոմայի Հոլօուէյ։

Կըսեն թէ մարդկային մտաց ամեն արտադրութիւնները ժամանակ մը տևելէ ետև , նոր գիւտեր անոնց տեղը կըբռնեն ։ Բայց այս խօսքը այս դեղին չվերաբերիր . վասնզի օրուան մը համար չէ այլ մշտանև է անոր ներգործութիւնը . ըստորումմ արեան մէջ եղած հիւանդութեանց արմատները կըջնջէ և բժշկութեան արհեստն ալ անկէց աւելի բան մը չկրնար ձեռք բերել ։ Այս սպեղանին մէջն և մարմնոյն մանրաթելերուն մէջէն անցնելով , ինչպէս որ ջուրը ծակալից բանէ մը կանցնի , կերթայ կըգտնէ խոյլ պարանոցի , օձիկ , ուռոյցք և քաղցկեղ ըսուած ախտերուն արմատը , նմանապէս գէշ վիրաց և պալարներու ճացորդաց որ արեան շրջաբերութիւնը կաւրեն , և անոնց ապականութիւնը անհետ կընեն ։

Յու սրունից ։

Հոլօուէյի սպեղանին ամեն դէպքերու մէջ կըբժշկէ սրունից (պալարը) ցաւերը թէև քսան տարուան ըլլայ ։ Որչափ կարծր գունաթափ և ուռեցած ըլլայ մարմինը , այս ախտը չկրնար դիմանալ , եթէ յիշեալ սպեղանին օրը երկու անգամ առատապէս դրուի ցաւած տեղը և աղեկ մը շփուի ։ Յետոյ նոյն սպեղանիէն լաթի մը վրայ շատկեկ քսելով ցաւած տեղը ծածկելու է ։ Այս կերպիւ եթէ շարունակ հոգ տարուի , վատառողջ հիւթերը դուրս կելլեն . վերքերը քիչ ժամանակուան մէջ յարմատոց անտի կըբժշկուին և սրունից միւս մասերը իրենց բնական երևոյթը դարձեալ կըստանան ։

Հին վերք , խոց և քաղցկեղ ։

Խոյլ պարանոցի , և ուրիշ խոցերը , որչափ և հնացեալ ըլլան , շուտով կըբժշկուին Հոլօուէյի սպեղանին և դեղահատերը գործածելով ։ Այս դեղին ներգործութիւնը պալարաց և շարաւոյից քակղեցոց վրայ գրեթէ հրաշալի է . քանզի առջի բերանը մնոնց վրայէն կըհանէ ղեղոյնը որ զխոցը կըբանեցընէ միշտ . և հետևաբար կըբժշկէ զանոնք ։

Կծկումն ջղաց և կարծրութիւն 'ի յօդաւորութիւնս (օյնաք եէրի) ։

Այս ախտերն ևս շուտով կըբժշկուին Հոլօուէյի սպեղանիով . որ իւր ներգործութեամբը երևելի հանդիսացաւ նաև անդամալուծութեան շատ դէպքերու մէջ ։

Տեռատեսութիւն ։

Այս սպեղանին տեռատեսութեան (մայասըլ) ամենէն վտանգաւոր դէպքերը կըբժշկէ , եթէ գործածեն զայն՝ ինչպէս որ պատուիրեալ է ծանուցագրոյն մէջ ։

Մորթային հիւանդութիւնք ։

Խաղաւարտները (գապարճիք) , չոր արտաքս յարձակումները և մարդոյս մորթին ամեն գրգռութիւնները անարգելի քանի մը անգամ այս սպեղանին քսելով ։ Դուրս տալը սովորաբար արտաշնչութեան պակասութենէն կըպատճառուի , և ըստորումմ այս սպեղանին ներս մտնելով կըբանայ անմիջապէս մարմնոյն ծակտիկը և կըցրուէ զարրաքումը , սա կերպիւ հիւանդութիւնը անհետ կըլլայ ։ Այն տիկիները , որոց երեսը և բազուկները տգեղացեալ են մորթային հիւանդութիւններով . կրնան սա միջոցիչ զօրաւոր դեղը գործածելով . շուտով անհետ ընել նոյն տգեղութիւնները և դարձեալ ձեռք բերել մորթոյն բնական գոյնը և կակղութիւնը ։

Այս սպեղանին յատկապէս օգտակար է հետևեալ ախտից։

Ուռոյցք ։ Քաղցկեղ (չիրիբէնչէ) ։ Կտրուածք ։ Գելուածն կամ կծկումն մկանաց կամ ջղաց (սինիր չէքիլմէսի) ։ Կշտուտից (նասըր) ։ Խօթութիւնք մորթոյ ։ Յօդացաւութիւն ։ Խաղաւարտ (չպան) ։ Ջրգողութիւն (սրսգա) ։ Ղեղաբերան և լայնախոր վերք (ֆիսթիւլ) ։ Ոտնացաւութիւն (նիգրիս) ։ Սերմնակաթութիւն (պէլ սովրքլրղու) ։ Քոս ։ Լեռդի հիւանդութիւնք ։ Խոյլ պարանոցի ։ Ցաւ պարանոցի ։ Ափրոդիտեան ախտք ։ Դող ցաւագին (թիք տուլուրէօ) ։

Այս սպեղանին , որ կըշինուի նոյն իսկ հնարողին անձնական վերակացութեամբը՝ անոր ընդհանուր գործարանաց մէջ , կրծախսի 'ի Լոնտոն Սիրէնս կոչուած թաղը թիւ 244 . և 'ի Նոր Եորգ Մայիսէն Լէն թաղը թիւ 80 ։ Իսկ ուրիշ երկիրները , իւր գործակալաց քով կըգտնուին . որոց անունները հետևեալներն են . Իզմիր՝ Իքոր և Ճիւտիչ , և մասիս Բոլի բժիշկը , որ Ֆարմասի ալբմանտ անուն դեղավաճառի խանութին տէրն է . Կ . Պոլիս՝ Ա. Սիմոնա և Ֆ . Տելասուսա , Աղեքսանդրիա՝ Ֆ . Բիերրին , Իսմայիլ՝ Կայլարտի , Քիոս կղզին՝ Ճ . Սթիւերոլիչ , Սալոնիկ՝ Է . Սիւիր , Պուքրէշ՝ Էլիզա Վուայց ։

Յիշեալ սպեղանիին տուփերը զանազան մեծութեամբ են և կըվաճառին 9 , 22 , 33 , 88 , 176 և 264 ղուռուշի իւրաքանչիւրը , և ամեն մէկուն մէջ հայերէն լեզուաւ ծանուցագիր մը կայ , որ այս սպեղանիին գործածութեան վրայօք մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ ։

Խմբագիր-տէր լրագրոյս ,
Ղուկաս Գ . Պալէրպալեան ։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ